

RENAȘTEREA

ORGAN OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE
A VADULUI, FELEACULUI, GEOAGIULUI ȘI CLUJULUI

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ
— Abonamentul: 450 Lei la an —

Redactor: Protoereu D. ANTAL
CLUJ, Strada Iuliu Mașiu Nr. 31

CUPRINSUL:

d. a.: Un deceniu și jumătate dela unire. — Circulara Î. P. S. Patriarh. — Voci de presă din prilejul sfințirii catedralei dela Cluj. — *Rep.* Comemorarea mitropolitului Andrei Șaguna. — *G. Bogdan-Duică*: Mici studii istorice. — *Pr. Fl. Mureșanu*: Comentariu la Pidalion. — Cronică. — Concurs pentru ajutoare din fondul cult. „Alexandru Lebu“, elevilor școalelor ortodoxe de cântăreți.

Un deceniu și jumătate dela unire.

La 1 Decembrie a c., s'au împlinit 15 ani dela însuflețita adunare dela Aiba-Iulia, când în neprecupețit entuziasm și dragoste de frate, am proclamat unirea politică și teritorială cu patria noastră — România.

În acest timp copiii din leagăne au devenit adolescenți, iar adolescenții de atunci, au devenit bărbați de 30 de ani. Pentru mulți acel istoric 1 Decembrie 1918 este o dată așa de depărtată, care a trecut ca un meteor luminos, păstrându-i în amintire doar imagina de lumină ce a strălucit ca nici odată pe cerul întunecat de suferințe al românismului. Altor, în schimb, li se pare că a trecut puțin și că para entuziasmului și dragostei de neam care s'a aprins în vălvătaie în sufletul întregii suflări românești nu s'a stins, ci arde și acum; n'o vedem însă în continuu ci numai la zile mari, atunci când este nevoie, iar în restul timpului umblăm cu ochelarii negri-regionaliști, negri-politici sau negri-confesionali.

Al 15-lea 1 Decembrie a aflat pe cei mai mulți dintre frunțașii vieții noastre românești, în plină luptă electorală, pățimășă până la orbire. Toți poartă cei mai întunecați ochelari-politici.

Din cauza aceasta și aniversările, oricât de luminoase le-ar înfățișa știrile din ziare, tot întunecate au decurs. Cu câte o doxologie oficială în biserică, cu cuvântări și festivaluri, tot oficiale, chiar și atunci când le organizează „Astra“, originale și inedite.

În prea puține locuri și la prea puțini le-au căzut ochelarii negrii de pe ochi, ca să poată vedea și încălzi de lumina entuziasmului de acum 15 ani.

Am impresia — justificată — că numai la poporul nostru este această atmosferă de indiferentism. Par'că numai pe noi ne stăpânește acest pesimism bolnăvicios. Nu-l vedem nici la Italiani, nici la Francezi sau Germani, cu atât mai puțin la Unguri, cari știu îndeosebi să facă și din zilele de mai puțină importanță, zile de adevărată sărbătoare națională. În generozitatea lor ne servesc și pe noi cu entuziasm, în mod indirect bine înțeles. Noi nu știm să-l utilizăm decât în mică măsură. Așa de pildă chiar înainte de 1 Decembrie a. c., contele Bethlen, fost prim-ministru ungar a ținut la Londra, o serie de conferințe pentru a convinge opinia publică engleză — îndeosebi politică — despre necesitatea revizuirii tratatului dela Trianon și reintegrarea Ungariei în granițele vechi. A aflat însă câteva personalități marcante engleze cari l-au combătut chiar la fața locului. E drept că și 'n opinia noastră publică, prin intermediul ziarului „Universul“ a trezit o reacțiune prin formarea „Ligii antirevizioniste“, însă era de așteptat ceva și mai mult, ceva asemănător manifestațiilor din anul trecut. De nu eram în toiul luptelor electorale, poate că și la noi s'ar fi produs o mai mare reacțiune.

Cu toate acestea nu suntem pesimiști, căci în fiecare simțim arzând mocnit o iubire mare de țară și neam, ce stă ascunsă, sub spuza nemulțumirilor cotidiene, cari însă în caz de adevărată primejdie va știi să ardă ca și la 1 Decembrie 1918. d. a.

Circulara I. P. S. Patriarh.

Din prilejul alegerilor parlamentare I. P. S. Sa Patriarhul Miron Cristea a dat următoarea circulară oficiilor protopopești și parohiale în subordine, pe care o aflăm de potrivită tuturor preoților:

„Din trecut știm, că în unele locuri se întâmplă cu ocazia alegerilor pentru Parlamentul Țării, precum și în timpul propagandei în vederea acelor alegeri — certe și incidente regretabile, cari uneori au degenerat în bătăi și chiar omoruri. Oricât ar fi de latin și de inflamabil sângele din neamul nostru, totuși demnitatea națională nu permite asemenea acte de degenerare cetățenească. Ci tot insul e dator a se folosi de acest mare drept cetățenesc cu toată seriozitatea și demnitatea, evitând — unde e cazul — ațitarea spiritelor; ba din contra, chiar contribuind cu frățeasca iubire la domolirea și liniștirea pornirilor vehemente.

În scopul acesta Biserica și preoții ei, au îndatorirea de a contribui din toate puterile la aceea, ca credincioșii din parohiile lor, să se poarte și prezinte atât în timpul de propagandă electorală, cât și la alegeri, ca niște cetățeni luminați de duhul patriotic al binelui obștesc, pe care să-l exercite în mod pacinic, fără violențe și porniri pătimase, compromițându-se ei înșiși și națiunea din care fac parte.

Ca să fie ascultat cuvântul și sfatul preoților, trebuie ca înainte de toate să fie ei înșiși și în frământările electorale la înălțimea învățăturilor evanghelice, ferindu-se ca de foc de orice vorbă și acțiune, care i-ar scoate din cadrele demne ale sfântului așezământ, în slujba căruia stau, și de a face vre-un pas, care i-ar înjosi din înălțimea situațiunii lor: Să fie pentru toți poporenii lor, aceiași părinți drepti și binevoitori. — Așteptând dela toți stricta îndeplinire a acestor sfaturi, am rămas al tuturor de binevoitor.

(ss.) Miron, Arhiepiscop-Patriarh.

Voci de presă.

— Din prilejul sfințirii Catedralei ort. rom. dela Cluj. —

„Țara Noastră“ Nr. 449:

Catedrala dela Cluj.

„Azi, în inima Clujului românesc, se sfințește Catedrala Ortodoxă, ridicată mulțumită trudei pioase și stăruințelor pline de energie a Episcopului Nicolae Ivan. E o sărbătoare națională și creștină, a cărei însemnătate o subliniem într-un cadru potrivit înălțătoarei solemnități. M. Sa Regele, dimpreună cu toți fruntașii cărturari ai Ardealului, vor fi de față pentru a da cât mai multă strălucire unui eveniment, care îmbracă un sens simbolic.

Ardealul românesc n'a cunoscut puternicile zidiri din piatră, pe cari, din sărăcia poporului iobag, împovărat de nedreptăți și sărăcit de o soartă vitregă, n'avea cum să le ridice. Noi ne-am rugat lui Dumnezeu, veacuri de-arândul, în modestele bisericuțe, sprijinite pe bârne mâncate de carii, cioplite în lemnul tare al munților, și ne-am adăpostit credința, tiptil, după o muche de deal sau în scobitura primitoare a văilor. Ca primii creștini, cari se strângeau cu fanatismul lor în catacombe, noi a trebuit să căutăm locurile ascunse, aproape de glia cu care eram înfrățiți, pentru a păstra vechea lege românească în cărțile sfinte, și limba românească în rugăciunile cari se înălțau în altar laolaltă cu fumul de tămâie.

În viața patriarhală, pe care am dus-o în trecut, noi nu am putut și n'am avut mijloacele trebuincioase, pentru a crea o civilizație care să vorbească în bogate așezăminte și clădiri semețe, avântate cu fruntea spre cer.

Nimeni nu ne poate ține de rău, prin urmare, că deabea acum după întregirea hotarelor și dobândirea libertății naționale, am început să gândim în forme durabile, să închegăm în material neperitor instătuțiile de temelie ale vieții românești. Stăpâni de aici încolo pe soarta noastră, având la îndemână mijloacele de realizare, ștergând din drumul nostru toate piedicile cari ne opreau avântul, noi am intrat cu brațe vâjnoase și cu inimă generoasă în epoca de renaștere a marilor înfupturi și a construcțiilor de lungă durată. Pretutindeni în noile provincii, cu toată criza economică în care ne găsim, se așează temelile viitoarei organizații a Statului românesc întregit. Orice civilizație se măsoară cu aceea ce a putut să lase în urmă ca semn veșnic al existenței ei. Ce ar însemna istoria Egiptului, fără mormintele Faraonilor, ce ar fi Athena fără Arcopole, povestea regilor Franței fără minunile dela Luvru, și sensul misticismului religios din veacul de mijloc, fără turnurile Domului dela Milano.

Ortodoxia românească, care în Principatele Munteniei și Moldovei, a dăruit ca moștenire generațiilor următoare altarul mănăstirii Putna, bijuteria bisericii Trei Erarhi, și zidurile înfipte ca o cetate ale Coziei, în Ardeal abea acum își are ctitoriile, abea acum își ridică monumentele de piatră ale credinței ei, mărturie a puterii noastre

creatoare și a formelor de artă românească. Episcopul Nicolae Ivan trece astfel în rândul erarhilor cu frică de Dumnezeu, cari nu se mulțumesc să-și îndrepte gândul lor cucernic spre cel Atotputernic își concretizează pietatea lor creștină în opere și înfăptuiri, destinate să înfrunte vremile. Cine cunoaște energia de fiecare zi, pe care acest Vlădică încărcat de ani și totuș tânăr, a depus-o pentru a-și vedea gândul realizat, nu poate să nu fie cuprins de un sentiment de adânc respect și de neprețuită admirație.

Catedrala dela Cluj, cu largă ei cupolă, cu brăurile bizantine cioplite în piatră, cu înfățișarea ei maiestoașă și totuș sveltă, simbolizează astăzi însăși posibilitatea spiritualității românești de a se exprima în forme durabile, mărturie a unor elanuri de artă și chezașic a civilizației constructive românești.

„Gând Românesc” (Cluj) Nr. 6:

„Un vis al românimii ardeleni s'a întrupat: Catedrala Adormirii Maicii Domnului se înalță senină în inima Clujului. Svelta ei făptură de piatră va aminti generațiilor viitoare ziua de 15 August 1916 — sărbătoarea Hramului ei — când un neam întreg, în frunte cu Domnul țării, s'a ridicat și a pornit să-și clădească, pe temelii de dreptate, viitorul. Ea va grăi deasemenea de stăruința cu care, prin veacuri de obidă, norodul acesta de țărani ardeleni și-a păstrat neprihănită întreaga lui zestre de credință și de datini, de Voevodul legendar care a întemeiat episcopia Vadului și Feleacului, de vlădicii care cu statornicie au păstorit pe aici, sub disprețul stăpânilor streine.

P. S. S. Nicolae, episcopul Clujului, a moștenit întreaga fire hotărâtă și îndelung răbdătoare a acestor vlădici. Catedrala, în bună parte, este rodul acestei neclintite perseverențe.

Ridicat în tronul arhieresc prin alegerea din 28 Septembrie 1921, întâiul episcop al reînviatai eparhii, a știut să învingă toate greutățile ce i se puneau în cale. Cu o tenacitate de fier, cu o chibzuință de minunat gospodar, P. S. S. a dus înainte idealul din a cărui realizare își făcuse un program de viață.

Apoteoză a celui mai mare moment din istoria noastră, Catedrala Unirii este deci totodată încoronarea strălucită a strădaniilor Episcopului care n'a cunoscut șovăiala.

Catedrala, a cărei piatră fundamentală a fost așezată în toamna anului 1923 — trebuia să fie, conform ritului oriental și tradiției artistice românești, o zidire de tip central și de tip bizantin. A fost însă o inspirație fericită de a nu îngrădi libertatea de mișcare a arhitecților. Dnii C. Pomponiu și Gh. Cristinel s'au folosit de această libertate, introducând în planul lor o influență recentă apuseană: turnurile-clopotnițe ale fațadei pe care le-au subordonat însă strict compoziției centrale. Un element cu desăvârșire nou, datorit și tehnicii moderne a betonului armat, este accentuarea mișcării verticale a clădirii, mișcare cu atât mai aparentă cu cât dimensiunile proiectului inițial au fost

redușe în lărgime, fără a se scădea, în raport proporțional, și înălțimea. Această accentuare exagerată a verticalei amintește puțin tipul bisericii moldovenești dela începutul secolului al 17-lea, fără să se poată vorbi însă de o influență hotărâtă. În schimb, bisericile din Moldova, îndeosebi Dragomirna și Trei Ierarhi, au împrumutat motivul decorativ al torsadei, aplicat cu profuziune pe suprafețele exterioare pentru a subîmpărți fațada, cât și în interior, ca un fel de chenar care încadrează diferitele bolți semicilindrice, triunghiurile sferice ale turlei, etc.

Picturile care împodobesc cupola centrală și altarul, sunt executate în stil neobizantin, accentuând valoarea plană a compoziției, evitând așadar elementul plastic, naturalist și folosindu-se, ca mijloace formale, de liniile conturului și ale draperiilor — linii ce au totdeauna o valoare compozițională — și de culoarea desfășurată în planuri mari, liniștite, lipsită de reflexe de lumini și umbre.

Pictura lui Demian, în general mai tradițională, se inspiră din pictura românească din epoca lui Brâncoveanu. Figurile lui (ingerii care înconjoară în zbor Pantocratorul și chipul auster al Sf. Ioan Botezătorul) au suplețea și pateticul acestei epoci, în schimb coloritul, în care predomină roșul, albastrul și verdele ne amintesc frescele bizantine din veacul al 14-lea (de pildă cele din Biserica Domnească din Curtea-de-Argeș).

Cu totul alt caracter au frescele lui C. Bogdan. Desigur și în ele predomină elementul tradițional bizantin, și îndeosebi Maica Domnului cu Pruncul în brațe din bolta altarului prezintă, prin mai multe caractere, un raport de filiațiune cu aceeași reprezentare din Biserica Domnească dela Argeș. Dar, în general, dl C. Bogdan ne vorbește un limbaj mai modern, mai convins de problemele constructiviste de genul primitivismului decorativ. Din acest spirit se explică și grija d-sale de a evita culorile cu tonalitate mai intensă, preferindu-le pe cele ce au tonalitatea mată a unui covor.

Pentru estetica orașului, catedrala, așezată în fața Teatrului Național, dominând piața care abia prin înălțarea acestui lăcaș sfânt și-a căpătat un sens deplin, însemnează un câștig strălucit. Rămâne ca statuia lui Avram Iancu, proiectată între Catedrală și Teatrul Național, să-i desăvârșească semnificația românească.

P. Aldea.

„Neamul Românesc pentru popor” Nr. 22:

„Duminecă, 5 Noembrie, s'a făcut la Cluj cu o solemnitate înălțătoare tărnosirea catedralei ortodoxe, ridicată cu mari jertfe și cu strădania, pentru care nu ajung destule cuvinte de laudă, a P. S. S. Nicolae Ivan, Episcop al Vadului, Feleacului și Clujului.

A asistat la sfințire și M. Sa Regele, ca și acum zece ani, când ca principe moștenitor a fost de față la punerea pietrei fundamentale, rostind cuvinte însuflețite pentru a arăta importanța unei asemenea catedrale în capitala Clujului românesc și făgăduind sprijinul Său și în viitor acestei sfinte biserici.

„Viitorul” bisericesc (Iași) Nr. 21 :

„La 5 Noemvrie a. c. s'a sfințit Catedrala dela Cluj în prezența M. S. Regelui Carol II, a Mare-lui Voevod Mihai și a A. S. R. Principele Nicolae.

A asistat guvernul și o lume imensă.

Sfințirea s'a făcut de către Î. P. S. Patriarh împreună cu Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop al locului Nicolae și alți înalți demnitari bisericești.

Ridicarea acestei monumentale Biserici se datorește râvnei și zelului P. S. Episcop Nicolae, căruia îi aducem și noi respectuoase omagii și îi dorim și alte realizări pentru Biserica și Neam.“

Comemorarea mitropolitului Andrei Șaguna.

În ziua de 30 Noemvrie „Frăția Ortodoxă Română” secția Eparhială Cluj, a comemorat împlinirea alor 60 de ani dela moartea marelui mitropolit Andrei Baron de Șaguna.

La ora 11 a. m., s'a oficiat în biserica Catedrală în prezența P. Sf. Sa Episcopul Nicolae, a dlui general I. Prodan, comandantul Corpului VI armată, prof. univ. Dr. Valer Moldovan, președintele F. O. R.-ului secția Cluj, a profesorilor dela Acad. Teologică, a Consilierilor eparhiali, cât și a unei numeroase asistențe, un parastas în memoria marelui dispărut, de către părintele consilier stavrofor Dr. Seb. Stanca, protoereii Dr. A. Buzdug și Dr. L. Muntean, prof. la Acad. Teologică și arhidiacon Dr. I. Vască, rectorul Acad. Teologice. Răspunsurile au fost date de excelentul cor bărbătesc al Acad. Teologice, dirijat de măiastra baghetă a dlui Dr. V. Petrașcu, prof. la Acad. Teol. Cuvântul festiv l-a rostit în sf. Catedrală cu bine cunoscuta-i vervă predicatorială, protoereul Dr. A. Buzdug.

La ora 6 p. m., în sala festivă a Camerei de comerț, „F. O. R.”-ul sub prezidenția dlui prof. univ. Dr. Valer Moldovan, a ținut ședință comemorativă.

Din numeroasa și selecta asistență am remarcat pe P. Sf. Sa Episcopul Nicolae, însoțit de dnii consilieri protoerei stavrofori Andrei Ludu, Dr. Vasile Sava și protopopul Clujului Nicolae Vasiu, dl general Ivașcu, dnii prof. univ. Dr. Marius Sturza, Dr. Valer Bologa, Dr. Ion Mateiu, Dr. Sabin Oprean, Dr. Orest Bucevschi, Dr. Sabin Cioran, Dr. George Stănescu, Al. Ionescu, directorul

școlii comerciale super., prof. Dr. Lazar Chirilă, Emil Nicolescu, Tătaru, Dr. Petru Meteuș, preoții Ioan Cioara și Aurel Mușat, At. Popa, insp. școlar, directorii Ioan Căprariu și Muntiu, B. Ardeleanu etc. etc.

La intrarea P. Sf. Sale corul Academiei intonează „Întru mulți ani Stăpâne“.

Într'o atmosferă impresionantă de solidaritate românească, președintele secției dl prof. univ. Dr. V. Moldovan salutând pe cei prezenți, deschide adunarea, rostind un cuvânt de omagiu P. Sf. Sale Episcopului Nicolae, inițiatorul „F. O. R.”-ului și primctoritor de trainice așezăminte bisericești în țara noastră. Schițează apoi rostul acestei comemorări, exprimându-și dorința ca aceasta să devină și în Clujul românesc, tradiție anuală. Totodată amintește că din prilejul acestei comemorări, se face și constituirea cercului protopopesc Cluj al „F. O. R.-ului, după cele 10 cercuri înființate până acum, schițând rostul și programul acestei asociații de mireni.

A urmat conferința părintelui prof. univ. Dr. I. Lupaș — citită în absența dsale, de dl Teodor Moldovan, președintele Asociației „Credința Ortodoxă” — în care biograficul marelui mitropolit, descrie viața și activitatea multilaterală a acestuia, cu multă erudiție și documentare, scoțând în relief importanța pentru Biserica și neamul românesc.

Urmează la cuvânt P. Sf. Sa Episcopul Nicolae, primit cu aplauze furtunoase și îndelungate de asistență.

P. Sf. Sa evocă în cuvinte pline de miez creștin, anii de dinaintea războiului, când toată lumea din Sibiu și jur ținea cu orice preț să alerge la parastasul și comemorarea mitropolitului Andrei. Erau acestea clipe de adevărată înălțare sufletească. P. Sf. Sa mai spicuește apoi, din uriașa activitate dezvoltată de mitropolitul Andrei, dezvoltată în toate laturile vieții noastre românești pe aceste plaiuri, stăruind îndeosebi asupra evenimentelor în legătură cu dieta din Cluj ținută la 1865. P. Sf. Sa mulțumește apoi F. O. R.-ului pentru inițierea acestei comemorări, având dorința ca an de an numărul participanților să sporească tot mai mult.

Se face apoi alegerea membrilor Cercului Protopopesc Cluj în următoarea formațiune: Președinte: Dr. Sabin Cioran, vice-

președ.: Dr. Lazar Chirilă și Dr. Joe Gherman; casieri: Gh. Mureșian și Dr. Ad. Iacob; secretar: Ing. Nistor Mețeș; cenzori: Dr. Dominic Stanca, Dumitru Vasu-Luna-de-sus, Gh. Pleșa-Mociu; cleric asistent: protopop Nic. Vasiu. Membrii în comitet: Gh. Sion, Lazar Bădescu, David Rogoza, Dr. Ioan Băleanu, Valer Pascu, Victor Iliescu, Dr. L. Gabor, Dr. V. Petrașcu, Dr. Z. Saragea, Stefan Penes, N. Străulea, I. Căprariu, Dr. I. Chirilă. Gh. Danet, Iosif Mariș-Mărișelu, Ioan Biji-Someșeni, Ioan Prodan-Someșeni, Ioan Loga-Geaca, Ioan Groza-Cara, Vasile Pop-Apahida, Dr. Petre Spânul-Bonțida, Dr. I. Bujinca-Cojocna, Dr. N. Pătrășcanu-Mociu, Dum. Turcan-Someșul-Rece și Gr. Hosu-Caianu.

Ședința festivă a câștigat în amploare și prin bogata contribuție muzicală a corului Academiei Teologice condus de dl prof. Dr. Vasile Petrașcu, căruia i se cuvine toată lauda. Subliniem îndeosebi vocea caldă de tenor-solo a tânărului student Savu G. Savu.

Rep.

Mici studii istorice.

Cevă despre Maramureș și Muncaciu.

II.

Alte cifre: Din 1810.

Înainte de-a continua cu demonstrarea intențiilor mele, voiu da, despre aceeași nenorocitoare diecesă a Munkács-ului, o statistică ce-o găsi chiar acum, în revista vieneză *Vaterländische Blätter*, nr. 10, din 3 Februarie 1813, pag. 54—56.

Diecesa avea 13 archidiaconate.

Dintre ele Românii aveau pe-al Maramureșului, Ugocei, Sabolciului și Sătmarului.

Maramureșul avea în vicearchidiaconatul (protopopiatul):

	Popi români	Suflete
Iza	14	10730
Vișeu	11	13608
Coseu	17	11739
Sighet	7	circa 5334
Ugocea: Tur-Terebeș	4	circa 2912
Sabolciu: Dorog	5	circa 6000
Satmar	112	84501

Totalul ar fi fost 134.824.*)

*) În protopopiatele *mixte* am împărțit numărul sufletelor cu al preoților; și *ipotetica* suma egală între Români

În total preoți români erau 170.

Asupra-le apăseau din *toată* dieceza 559 preoți ruteni, iar din apropiere, în

Maramureș 86 preoți ruteni

Ugocea 28 " "

Sabolciu 33 " "

Satmar 15 " "

Total 162 " "

Dela 162 până la egalitatea cu cei 170 preoți români mai lipsiau numai 8 pr. rut.

Față de cifra găsită pentru anul 1822, a sufletelor românești din 1810 eră (de sigur) mai mare.

Cu greco-catolicismul ruteano-român Românii scădeau mereu.

Episcopul de Munkács locuia în Unghvár, unde se află (firește) și capitulul. Acolo eră și seminarul, cu 40 de alumni, instruiți de 4 profesori. Alți teologi gr.-cat. învățau în seminariile episcopilor latini și în Pojon, Tyrnau, și în convictul din Viena. Și importau constant marfă de idei și tendințe catolice.

Pe-aceleași drumuri, prin *toate*, de înstrăinare, umblau și teologi români gr.-catolici, cărora apoi rutenizarea și maghiarizarea li se va fi părut o — necesitate „culturală“ ori o fatalitate austro-ungară de neînălțurat.

Ardă-i focurile purgatoriului!*)

III.

Din trecutul acelor cifre.

Cele 2 articole anterioare au avut intenția să atragă numai luarea aminte asupra unor stări ce *trebuiesc studiate complet*, în total și în amănunte, *pentru a face evidentă și simțită decăderea nordvestică a românismului ortodox*, atacat și apăsat de greco-catolicism.

Pe-acolo s'a dat o luptă îndelungată: O va scrie — amănunțit — vreun Român ortodox, zelos?

Eu, aici, acum, vreau să mai arăt numai *conștiința catolică privitoare la acea luptă.*

și Ruteni am înmulțit-o cu numărul preoților români, ca să aflu o cifră a Românilor. Dar, vor fi fost *toți* români?

În Sătmar protopopiatele *pure*, curățite de preoți iruteni, aveau cifrele ce urmează: Avas 11956, Bikalya 8283, Erdőd 6681, Nagy-Károly 10543, Szinyer-Várallya 11037, Nagy Bánya 8341, Felső-Bánya 3958, Erdőszád 8535 (ipotetic), Sáfmar 8844 (ipotetic). Vienezul opera cu numirile ungurești!

*) Se pare că în Viena anului 1813 lucrurile acestea nu erau prea cunoscute, deoarece revista spune că-i va comunica ceva — „interesant!“

Și-o arăt, anume, traducând (și prescurtând) un articol scris de un deștept prelat catolic, maghiar, care și în Ardeal ne-a fost un dușman mare, de cardinalul *L. Haynald*. Articolul s'a publicat în *Kirchenlexikon* de Wetzer și Welte, în ediția cardinalului Hergenröther (vol. V, coloana 1011).

Deci:

„*Valahii și Rutenii de ritul grecesc, ai Ungariei, la început au fost îngrijiți sufletește de ordinul călugărilor sf. Vasile, dar supuși episcopilor catolici, în a căror dieceză tocmai locuiau.*

„Însă, deoarece concentrarea lor supt episcopi *proprii* putea să nălătore multe dușmării și frecări, și eră și 'n interesul unirii cu Roma, pe la sfârșitul veacului XV s'a înființat întâia oară în Munkács un episcopat *greco-catolic*, căruia i s'au supus uniții părților nordestice ale Ungariei, mai ales Ruteni.

„Întâiul episcop Ioan, care fusese călugăr *basilitan*, este pomenit la anul 1491; și este probabil că episcop l-a numit regele Ladislau (1490—1516).

„Urmașii lui n'au fost în stare să combată abuzurile și aberațiile credincioșilor lor, dar și latinii îi tratau adeseori, și pe ei, pe episcopi, și pe credincioși, cu dispreț; și-i asupriau. Contra latinilor i-au apărut Ferdinand I (1526—1564) și Isabella, soția lui Zápolya (1536—1540), iar mai târziu Maximilian II (1679—1730).*

„*Se mișcă și schismaticii; aceștia au reușit să rupă dela unire, pentru câtvă timp, părți mai mari sau mai mici de-ale bisericii greco-unite, cu atât mai ușor, că și episcopi cu mentalitate schismatică erau uneori episcopi de Munkács.*

„De-altfel (foștii greco-catolici), cei seduși (?! G. B. D.), erau în curând întorși la unire, prin episcopi cu mentalitate catolică.

„Astfel de ex. *schisma a fost reînviată*

*) Maximilian II trăia într-o vreme în ca e, după Canisius, abia a opta parte din Austria mai eră într'adevăr catolică. Împăratul muri așa: „Soția sa și sora sa (ducesă de Bavaria) și cardinalul-legat încercară de repetate ori să-l înduplece a chemă un preot, a se spovedi și a se cuminecă. Înzadar! Maximilian răspunse: „Predicatorul meu este 'n cer“. Venind, totuși, ep. din Wiener-Neustadt, împăratul declară în cuvinte *generate* că crede în învățăturile biserică, dar refuză să primească sacramentele. Fără a se cuminecă el muri în 12 Octomvrie. Ambasadorul spaniol scrie: „Nenorocitul a murit *precum a trăit*“. (Alfons Huber, *Geschichte Österreichs*, vol. IV, p. 279). Se explică astfel de ce împăratul scârbit de popii catolici protejă pe foștii schismatici.

în anul 1627, după moartea episcopului Petroniu, pentruca, pe la 1642, episcopul ales în 1633, Vasile Tarasovics, să se unească iarăși. Și subt urmașul său, Petru Partenie, la 1649 și 1655, s'a reînnoit unirea.

„După el episcopia a fost administrată de vicari apostolici.

„În anul 1750 vicariatul numără 1300 stațiuni *misionare* și 150.000 de greco-catolici, în 829 parohii.

„Jurisdicțiunei vicarului îi erau supuși și toți Rutenii din diecesa latină de Erlau, 3 parohii din diecesa Rosenau și 13 parohii din Carpați.

„În anul 1751 *poporul căzù iarăși în schismă* și-abia după 10 ani se 'ntoarse la unire.

„Acum Maria Theresia nu se odihni până ce Papa nu consacră canoniceste episcopia de Munkács, prin bulla *Eximia regalium* (13 Oct. 1771). Dar fiindcă 'n mare parte episcopia se află în teritoriul episcopiei de Erlau, episcopia de Munkács rămase supusă celei de Erlau. Dela 1776 ea aparține însă, ca și celelalte (2) episcopii greco-catolice, arhiepiscopiei de Strigoniu (Gran), care, ca și 'n trecut, a fost o protectoare a unirii.

„Ultimul vicar apostolic, I. Bradács, deveni opiscop de Munkács (19 Sept. 1771).

„În anul 1856 dieceza aveă 414.000 credincioși, împărțiți în multe protopopiate.

„Călugării basilitani mai aveau (la 1888) 9 mănăstiri *sărace*.“*)

Celelalte 2 dieceze gr.-cat. erau cea de Eperjes și Kreuz. —

Până aici cu Haynald.

Schimbările le recunosc, deci, și catolicii cei mai catolici. Recunosc și ei că *poporul* se revoltă, și că popimea a fost mai ușor de câștigat. Căci, zice Haynald: „Eră și 'n interesul Romei ca Rutenii să aibă episcopi.“

Sistemul practicat în Ardeal a avut, așadar, în Ungaria nordică o anticipare identică, veche.**)

*) Izvoarele lui Haynald au fost: Moroni (vol. LXVII), Petri (vol. II) și Gams.

**) O istorie mai serioasă, foarte bogată a schimbărilor numai indicate ce Haynald a scris Hodinka.

Epocile episcopiei gr.-or. de Munkács Hodinka le-a împărțit așa:

I. 1458—1641: Epoca episcopilor *schismatici*, cu întinderea în 13 comitate.

II. 1641—1771: Epoca unirii cu Roma, cerând sprijinul papei și-al regelui.

Dintr'un timp îndelungat, până aici, am scos câteva momente, pentruca să se înțeleagă cam din ce fel de regiuni a izvorât lipsa de cultură din timpuri destul de apropiate de noi.

G. Bogdan-Duică.

Comentar la Pidalion.

Pidalionul Părinților Arhim. Zosima Târâlă și Iconom Haralambie Popescu, apărut în vara acestui an a fost subliniat cu multe laude, ca un eveniment al slovei noastre bisericești — și recomandat ca o carte ce nu trebuie să „rămână necitită de nici un preot și să nu lipsească din bibliotecile parohiale“.

Cu toate laudele ce i s'au adus și cu riscul de a avea împotrivă pe toți lăudătorii — eu nu am pentru Pidalionul osârduitorilor autori de mai sus, nici un cuvânt de laudă.

Întâi — pentrucă așa cum ni l-au prezentat, — e o carte care se recomandă într'un mod atât de nostim prin contraziceri arhieresti inadmisibile.

După Prea Sf. Ghenadie al Buzăului — „toate canoanele ce le avem sunt din epoca când nu se știa că pământul este rotund și că el se învârtește în jurul soarelui. Descoperirea lui Galileu a revoluționat lumea și a precizat multe noțiuni despre viață chiar și unele concepțiuni dogmatice“.¹⁾

Am cetit cu toată grija Pidalionul cu prefața P. Sf. Ghenadie — am cercetat de asemenea și canoanele Părintelui Milaș, dar nu am întâlnit nici un canon care să se ocupe de forma pământului sau de mișcarea lui, contrazicând ulterioara descoperire a lui Galileu — afară dacă nu ne-a rămas dela Galileu vre-un tratat în care arată incompatibilitatea între canoanele sinoadelor ecumenice, a Sf. Părinți și între revoluționara sa descoperire.

III. 1771 până azi: Dela canonizarea episcopiei până în zilele noastre.

Dela 1641 încoace au fost destule prilejuri de-a lăși greco-catolicismul, — și în Maramureș. Despre el a vorbit Hodinka adeseori; dar în special la paginile 542 și următoarele, relevând — și el — momentele de opoziție ortodoxă, momente a căror descriere aprofundată ar merita să fie urgent căutată, deși izvoarele par a fi greu de găsit.

Eu aici nu pot încerca acest istoric.

Pe mine deocamdată mă interesează — numai rezultatul final de pe teritoriul care-i aparține Muncaciului până în sec. XIX.

¹⁾ Prefața pag. V, — (sublinierea e a noastră).

Cu totul de altă părere este P. Sf. Arhiereu Tit, în cuvântul său la acelaș Pidalion, când spune că „**tocmelile Bisericii, fiind conștiința vie și experiența Bisericii, ecumenice, au viață vecinică și putere de obligație universală**“¹⁾ — ceea ce totuși nu exclude posibilitatea de noi tocmele cu caracter de ecumenicitate, dar fără a face de prisos tocmele sfinte ale trecutului. „Căci acelea ne sunt nouă ca un prezent, trăesc ca atare în viața noastră proprie, și în conștiința noastră noi le reînsuflăm. Ceea ce va fi în viitor trăește în conștiința noastră sub certitudinea izvorită din credință, pe când tocmele trecutului se oferă conștiinței noastre în forme cristalizate, accesibile înțelegerii. **De aceea refuzăm a primi ideea că măcar unele din tocmele Bisericii ar fi perimate, ori cel puțin căzute în desuetudine și ca ațare supuse revizuirii**“.²⁾

Și dreptatea P. Sf. Tit prinsă în aceste rânduri — paremi-se ar întruni majoritatea sufragiilor.

În al doilea rând — în ceea ce privește pe autori, formulează părere că „se pot schimba canoanele, dacă se simte nevoia, dar numai de un sinod ecumenic“.³⁾

În treacăt fie-ne iertată întrebarea — care dintre canoane ar trebui schimbate? Nu cumva can. 3 din I Ec. și paralelele sau can. 17 al aceluiaș sinod și paralelele ca de ex: can. 19 sinod. VII? Acesta și altele ca și acestea evident că trebuiesc schimbate... din lumea nesocotirii în cari sunt ținute și schimbate în norme vii peste cari să nu se treacă.

Pidalionul cuprinde canoanele a șapte sinoade ecumenice. Cum se explică faptul că dela I-ul sinod ecumenic din 325 până la al șaptelea din 787 nici unul dintre sinoade nu a simțit nevoia să abroge sau să schimbe canoanele sinoadelor anterioare? — Or poate această nevoie îl roade pe sinodul al... câtelea ecumenic.

Primul canon al sinodului II Ec. așa glăsuște: „**Sfinții Părinți adunați în Constantinopol au hotărât să nu se desființeze credința celor treisute și optsprezece Părinți adunați în Niceia Bitiniei**...“ — sau can. 1 sinod. IV Ec.: — „Am hotărât să rămână

¹⁾ Cuvântul Prea Sfințitului Tit Târgovișteanul pag. VII.

²⁾ Pag. VIII.

³⁾ Cuvânt înainte pag. 2.

în vigoare canoanele așezate de către Sfinții Părinți la toate sinoadele de până acum" — sau să-l cităm pe cel mai important: canonul 2 al Sinodului VI ecumenic-trulan — care tot P. Sf. Tit i-ar da dreptate.

Atât în ceea ce privește concepția canonică a P. Sf. Ghenadie și Părinților autori ai proaspătului Pidalion.

Împărțirii adoptate nu-i acordăm decât un cuvânt: s'a sacrificat prea mult din unitatea canoanelor, pentru comoditatea mânăuirii acelor ce nu-l mănuesc.

Și totuși mai adaug: Canoanele nu cuprind nimic de lepădat, nici chiar de schimbat. Ele au o valoare veșnic actuală și aplicarea în integralitatea lor, mai ales în situația de azi — am convingerea că în viața Bisericii ar egala dacă nu depăși în proporții, revoluția lui Galileu.

Preotul Fl. Mureșauu.

* CRONICA *

6 Decembrie: Sf. Nicolae. Ziua Sf. Nicolae, făcătorul de minuni, în toți anii constituie un fericit prilej pentru toată suflarea românească din Cluj, dar mai ales pentru fiii bisericii noastre, de a-și exprima toată admirația și recunoștința față de P. S. Nostru Stăpân, Episcopul Nicolae, făcătorul de minuni gospodărești în acest colț de țară românească.

Sărbătorirea onomasticeii P. Sf. Sale s'a desfășurat cu toată amploarea și fastul cuvenit.

În presară, corul Academiei teologice, sub conducerea dlui prof. V. Petrașcu și corul Episcopiei, sub conducerea dlui prof. A. Bena, au cântat frumos la reședință. Membrii corpului profesoral dela Academia teologică și-au prezentat în corpore omagiile. Cuvântarea de felicitare a fost rostită de dl Dr. I. Vască, rectorul Academiei.

Liturghia solemnă s'a săvârșit în Catedrală de un sobor de preoți în frunte cu dl consilier Dr. Seb. Stanca, iar la biserica Sf. Nicolae tot de un sobor de preoți pontificând Protoereul Andrei Ludu. La priceasnă a predicat profesorul Dr. I. Pașca. Răspunsurile le-a dat corul Episcopiei. La sfârșitul

Liturghiei s'a servit doxologia pentru P. Sf. Sa Episcopul Nicolae.

La ora 12 s'a adunat la reședință tot ce are Clujul mai select: șefii diferitelor autorități, diferitelor societăți, doamne și domni din înalta societate, pentru a prezenta felicitări.

În numele Consiliului eparhial a vorbit dl consilier Dr. Vasile Sava, în numele F. O. R.-ului dl prof. Sextil Pușcariu, urând P. Sf. Sale încă mulți ani de muncă rodnică în folosul bisericii și a neamului. Vădit emoționat, P. Sf. Sa mulțumește, accentuând devotamentul colaboratorilor săi.

P. Sf. Sa a primit din întreg cuprinsul țării o mare mulțime de telegrame și scrisori de felicitare, doveditoare a stimei de care se bucură.

La mulți ani, Stăpâne!

Servicii divine și predici în Catedrală. Duminică 10 Decembrie c., la sfta Liturghie va servi P. On. prot. Laur. Curea, pr. S. Vasinca, I. Cociuban și ierodiacon An. Scurtu. Va predica P. C. prot. L. Curea.

* PARTEA OFICIALĂ *

Nr. 10326/1933.

CONCURS

Din fondul cultural „Alexandru Lebu“ sunt a se distribui șase ajutoare de câte 1000 (unamie) Lei.

La aceste ajutoare pot concura numai elevi ai școalelor ortodoxe de cântăreți din Mitropolia ortodoxă a Ardealului.

Concurenții vor înainta până la 31 Decembrie 1933 cererile lor Consiliului arhiepiscopesc ort. român în Sibiu, anexând următoarele acte:

1. Certificat eliberat de Direcțiunea școlii de cântăreți unde studiază, dovedind înscrierea pe anul 1933/34.

2. Certificat despre starea materială a concurentului.

Sibiu, din ședința secțiunilor unite a Consiliului arhiepiscopesc dela 28 Noembrie 1933.

Consiliul Arhiepiscopesc.